

B.K. BIRLA CENTRE FOR EDUCATION

SARALA BIRLA GROUP OF SCHOOLS
A CBSE DAY-CUM-BOYS' RESIDENTIAL SCHOOL

PERIODIC TEST-01 (2025-26)

SANSKRIT (119)

Class : IX
Date : 06.08.2025
Admission No.:

Duration : 1 Hrs
Max. Marks : 25
Roll No.:

सामान्यनिर्देशाः

1. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 3 पृष्ठे मुद्रिते स्तः ।
2. कृपया सम्यक्तया परीक्षणं कुर्वन्तु यत् अस्मिन् प्रश्नपत्रे 6 प्रश्नाः सन्ति ।
3. प्रत्येकं भागम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि ।
4. उत्तरलेखनात् पूर्व प्रश्नस्य क्रमाङ्कः अवश्यं लेखनीयः ।
5. प्रश्नस्य क्रमाङ्कः प्रश्नपत्रानुसारम् एव लेखनीयः ।
6. सर्वेषां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतेन लेखनीयानि ।
7. प्रश्नानां निर्देशाः ध्यानेन अवश्यं पठनीयाः ।

प्रश्नपत्रस्वरूपम् -

'क' भागः अपठितावबोधनम्	10 अङ्काः
'ख' भागः अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	05 अङ्काः
'ग' भागः पठितावबोधनम्	10 अङ्काः

खण्ड ख

रचनात्मक कार्य (10 अंकात्मकः)

प्रश्न 01 पञ्चसंस्कृतवाक्येषु मञ्जूषापदसहायतया अधः दत्तं चित्रवर्णनं कुरुत। 1X5=5
(पाँच संस्कृत वाक्यों में मञ्जूषा के शब्दों की सहायता से नीचे दिए चित्र का वर्णन कीजिए।

Describe the following picture in five Sanskrit sentences with the help of words given in the box.)

मञ्जूषा

समुद्रतटः, बालाः, कन्दुकम्, तरङ्गैः, नौकाः,
क्रीडन्ति, बालुकाभिः रचयन्ति, पादेन, गृहम्,
समुद्रविहारम्, मित्रैः, स

अथवा

'प्रातःभ्रमणम्' इति विषयम् अधिकृत्य मञ्जूषापदसाहाय्येन संस्कृतभाषायाम् अनुच्छेदं लिखत-

मञ्जूषा

प्रातःकालः, मन्दः, पवनः, शीतलः, मनोहराणि दृश्यानि, सर्वत्र, सर्वे, पुष्पाणि, बालकाः, उद्यानस्य, क्रीडन्ति, भ्रमन्ति
प्रश्न 02 निम्नलिखितम् संवादं मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां सहायतया पूरयित्वा पुनः लिखत - 1X5=5

(निम्नलिखित संवाद को मञ्जूषा में दिए गए शब्दों की सहायता से पूरा करके पुनः लिखिए।

Complete the following dialogue with the help of sentences given in the box and re-write the same.)

- रामः - त्वम् कुत्र (i) ----- ।
रत्नः - अहम् (ii) ----- गच्छामि ।
रामः - (iii) ----- विद्यालये कति अध्यापकाः सन्ति ?
रत्नः - मम विद्यालये (iv) ----- अध्यापकाः सन्ति ।
रामः - तव (v) ----- अध्यापिका न अस्ति ?

मञ्जूषा

अवश्यमेव, व्यवहारः, विद्यालयम्,
एका, पञ्चदश, स्नेहशीलः, तव,
पठितुम्, विद्यालये, गच्छसि

- रत्नः - मम विद्यालये (vi) ----- अध्यापिका अस्ति ।
 रामः - तव अध्यापकानां (vii) ----- कीदृशः अस्ति ?
 रत्नः - तेषां व्यवहारः (viii) ----- अस्ति ।
 रामः - अहम् अपि तत्र (ix) ----- इच्छामि ।
 रत्नः (x) ----- ।

अथवा

निम्नलिखितां कथां मञ्जूषाप्रदत्तशब्दानां सहायतया पूरयित्वा पुनः लिखत -

मर्यादापुरुषोत्तमः श्रीरामः

श्रीरामः (i) ----- आसीत् । सः (ii) ----- दशरथस्य पुत्रः आसीत् । (iii) ----- आज्ञां पालयितुं सः चतुर्दशवर्षाणि यावत् वने (iv) ----- अकरोत् । तेन सह तस्य (v) ----- सीता भ्राता लक्ष्मणः चापि (vi) ----- अगच्छताम् । वने (vii) ----- सीताम् अहरत् । रामः (viii) ----- हत्वा सीताम् आनयत् । सः (ix) ----- विभीषणाय अयच्छत् । रामायणे श्रीरामस्य (x) ----- वर्णिता अस्ति ।

मञ्जूषा

रावणः, रावणम्, जीवनकथा, मर्यादापुरुषोत्तमः, पितुः, वनम्, निवासम्, राज्ञः, लंकाराज्यम्, पत्नी

खण्ड ग

अनुप्रयुक्त व्याकरणम् (05 अंकात्मकः)

प्रश्न 03 स्थूलपदेषु सन्धिविच्छेदम् अथवा सन्धिं कृत्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) 1X2=2

(स्थूल पदों में सन्धि अथवा सन्धिविच्छेद करके उत्तर पुस्तिका में लिखिए।

Separate or join bold words and answer in the answer sheet.)

(1) अधुना (सूर्योदयः) ----- + ----- भवति ।

(2) श्लोकस्य (अनु + अयः) ----- लेखनीयः।

(3) (नायकः) ----- + ----- अभिनयं करोति।

प्रश्न 04 मञ्जूषायां प्रदत्तैः अव्ययैः सहायतया वाक्यानां रिक्तस्थानानि पूरयत - (प्रश्न त्रयम्) 1X3=3

मञ्जूषा में दिए गए अव्ययों की सहायता से वाक्यों के रिक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए।

Fill in the blanks with the help of indeclinable given in the box.)

(मञ्जूषा - श्वः, किमर्थम्, कदा, बहिः)

(i) सः जनः ----- इतस्ततः भ्रमति ?

(ii) ग्रामात् ----- एका नदी प्रवहति।

(iii) त्वं स्वनगरं ----- गमिष्यसि ?

(iv) ----- अहं पुस्तकं पठिष्यामि।

'घ' भागः

पठितावबोधनम् (10 अंकात्मकः)

प्रश्न 05 अधोलिखितं गद्यांश पठित्वा निर्देशानुसार प्रश्नान् उत्तरत-

नीचे दिए गए गद्यांश को पढ़ें और निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दें

Read the passage below and answer the questions as directed

ब्राह्मणः अचिन्तयत् - चिरकालपालितम् इमं पुत्रनिर्विशेषं नकुलं बालरक्षायां व्यवस्थाप्य गच्छामि। तथा कृत्वा गतः । ततस्तेन नकुलेन बालसीपम् उपसर्पन् कृष्णसर्पः दृष्टः । अत्रान्तरे ब्राह्मणोऽपि श्राद्धं गृहीत्वा गृहम् उपावृत्तः । ब्राह्मणं दृष्ट्वा रक्तविलिप्तमुखपादः नकुलः तस्य चरणयोः अलुठत् । विप्रः तथाविधं तं दृष्ट्वा बालकोऽनेन खादितः इति अवधार्य कोपात् नकुलं व्यापादितवान् । अनन्तरं यावत् उपसृत्य अपत्यं पश्यति तावद् बालकः सुस्थः सर्पश्च व्यापादितः तिष्ठति । ततः तम् उपकारकं नकुलं मृतं निरीक्ष्य आत्मानं मुषितं मन्यमानः ब्राह्मणः परं विषादम् अगच्छत् ।

I. एकपदेन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्) ½X2=1

(i) ब्राह्मणः कीदृशं नकुलं बालरक्षायां व्यवस्थाप्य गच्छति ?

(ii) नकुलेन बालसमीपम् उपसर्पन् कः दृष्टः?

- (iii) अत्रान्तरे कः श्राद्धं गृहीत्वा गृहम् उपावृत्तः ?
- II. एकवाक्येन उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्) 1X2=2
- (i) ब्राह्मणः किम् अवधार्य कोपात् नकुलं व्यापादितवान् ?
- (ii) ब्राह्मणः किं कृत्वा विषादम् अगच्छत् ?
- (iii) ब्राह्मणः श्राद्धार्थं गन्तुं किं अचिन्तयत् ?
- III. निर्देशानुसारम् उत्तरत (केवलं प्रश्नद्वयम्) 1X2=2
- (i) 'गच्छामि' इत्यस्य क्रियापदस्य कर्तृपदं किम् ?
- (क) अहम् (ग) ततस्तेन
(ख) कृष्णसर्पः (घ) ब्राह्मणः
- (ii) 'रक्तविलिप्तमुखपादः' इत्यस्य विशेषणपदस्य विशेष्यपदं किम् ?
- (क) ब्राह्मणः (ख) चरणयोः
(ग) माधवः (घ) नकुलः
- (iii) अनन्तरं यावत् उपसृत्य अपत्यं पश्यति। वाक्येस्मिन् क्रियापदं किम् ?
- (क) अनन्तरं (ग) उपसृत्य
(ख) अपत्यं (घ) पश्यति

प्रश्न 06 अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा निर्देशानुसारं प्रश्नान् उत्तरत -
नीचे दिए गए पद्यांश को पढ़ें और निर्देशानुसार प्रश्नों के उत्तर दें

Read the Phrases below and answer the questions as directed

गच्छन् पिपीलको याति योजनानां शतान्यपि ।
अगच्छन् वैनतेयोऽपि पदमेकं न गच्छति ॥

- I. एकपदेन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) ½X2=1
- (i) कः अगच्छन् पदमेकमपि न गच्छति ?
- (ii) पिपीलकः कथं याति ?
- (iii) गच्छन् पिपीलकः कुत्र गन्तुं समर्था भवति ?
- II. पूर्णवाक्येन उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) 1X2=2
- (i) अगच्छन् वैनतेयः कुत्र न गच्छति ?
- (ii) कः योजनानां शतान्यपि याति ?
- (iii) कथं गरुडः न गच्छति ?
- III. निर्देशानुसारम् उत्तरत- (केवलं प्रश्नद्वयम्) 1X2=2
- (i) श्लोके 'याति' इति क्रियायाः कर्तृपदं किम् ?
- (क) गच्छन् (ग) शतान्यपि
(ख) पिपीलकः (घ) योजनानाम्
- (ii) अत्र श्लोके 'गच्छन्' इत्यस्य पदस्य कः विपर्ययः प्रदत्तः ?
- (क) अगच्छन् (ग) याति
(ख) गच्छति (घ) पदमेकम्
- (iii) 'पदमेकम्' अत्र विशेषणपदं किम् ?
- (क) पदम् (ख) पद
(ग) मेकम् (घ) एकम्

===== अलम् =====